Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 13/2025)

Suomen Yrittäjät kiittää lausuntopyynnöstä.

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen valtion aluehallintouudistukseen liittyvästä lainsäädännöstä. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Lupa- ja valvontavirastosta, laki elinvoimakeskuksista sekä kehittämis- ja hallintokeskuksesta ja laki Ahvenanmaan valtionvirastosta.

Yrittäjät haluaa uudistuksen yhteydessä kiinnittää huomioita seuraaviin asioihin.

1. Yrittäjien näkökulmia lakiin uudesta valtakunnallisesta lupa- ja valvontavirastosta

Suomen Yrittäjät pitää uudistusta tervetulleena ja kannatettavana. Uudistuksessa monialaiseen valtakunnalliseen virastoon (VALO-virasto) yhdistetään Valvira, aluehallintovirastot sekä ELY-keskusten Y-vastuualueen tarkoituksenmukaiset tehtävät.

Hajautettu lupamalli on viime vuosina aiheuttanut monia haasteita. Sosiaali- ja terveydenhuollon Soteri-rekisterin pulmat vuoden 2024 aikana ovat osoittaneet, että tehokkuus katoaa, mikäli samaa lupaprosessia hoitaa Valvira ja seitsemän aluehallintovirastoa. Resursseja ei kerta kaikkiaan ole pystytty allokoimaan tehokkaasti ja palvelemaan asiakkaita.

Keskittämisellä on useita myönteisiä vaikutuksia verrattuna hajautettuun malliin. Ensinnäkin jatkossa virastoon liitetyt eri valtion viranomaiset eivät toivottavasti enää valita toistensa lupapäätöksistä, vaan keskustelu käydään organisaation sisällä. Uudistuksessa on keskeistä huomioida se, ettei uuden organisaation sisälle synny päällekkäisiä tehtäviä, ja että viranomaistoiminnan tehokkuutta parannetaan.

Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että laissa lupa- ja valvontavirastosta (4 §) säädetään viraston ympäristöosastolle sijoittuvasta yleisen edun valvontayksiköstä ja yksiköllä on yleisen edun valvontatehtävässään itsenäinen

ratkaisuvalta. Vaikka nyt ollaan rajaamassa eri valtion virastojen keskinäisiä valitusprosesseja, siirtyvätkö valitukset viraston sisälle ja prosessit eivät aidosti nopeudu? Samoin yleisen edun valvontatehtävän sisältö jää hämäräksi.

Toiseksi uudistuksella yhtenäistetään lain tulkintaa ja valvontaa. Nykymalli on mahdollistanut sen, että eri alueilla olevia hankkeita ja yrityksiä on kohdeltu keskenään eri tavalla. Kolmanneksi ympäristölliset lupamenettelyt saatetaan ns. yhden luukun alle sekä lupamenettelyjä sujuvoitetaan ja nopeutetaan.

Rakenteellisen uudistusten avulla pystytään toteuttamaan Petteri Orpon hallitusohjelman kirjaukset. Hallitusohjelman mukaisesti viranomaisten käsittelyajoille asetetaan lakisääteinen ja sitova määräaika. Viranomaiselle asetetaan myös velvollisuus korvata viivästyksestä aiheutuneita kustannuksia.

Suuria investointeja varten luodaan yhden luukun periaatteen mukaiset viranomais- ja luvitusprosessit sekä digitalisoidaan kaavoitus- ja lupaprosessit. Myös lupien valituskäytäntöjä luvataan uudistaa siten, että samasta asiasta voi valittaa hallinto-oikeuteen vain kerran.

Toivomme, että yrityksiä ja yrittäjiä koskevat päätökset tehdään jatkossa nopeasti ja ennustettavasti, jotta yritystoiminta ei kohtaa tarpeettomia viivytyksiä hitaan byrokratian vuoksi**.** Suurien investointeja rinnalla myös pienempien investointihankkeiden luvitusta on nopeutettava. Viraston resurssit on turvattava, jotta yhden luukun tehokkaat palvelut aidosti toimivat.

Siksi Yrittäjät esittää myös harkittavaksi, että uusi lupavirasto on samalla nykyistä vahvempi neuvontaorganisaatio, joka ohjaa lupien hakijoita siten, että hakemuksissa on mahdollisimman vähän puutteita. Mahdolliset ennakkopäätökset antaisivat myös lisää toimintavarmuutta yrityksille.

Samoin on varmistettava, että prosessit eivät kuitenkaan muutu byrokraattisemmiksi tai hitaammiksi edes siirtymävaiheessa. Suomessa on suunnitteilla usein investointihankkeita, jotka ehdottomasta edellyttävät nopeita lupaprosesseja.

Ympäristönsuojelululakia tulee uudistaa siten, että sekä valtion että kuntien ympäristöluvittamiselle asetetaan lakisääteinen määräaika. Samalla on perusteltua selvittää, voidaanko ympäristölupien muutoksenhaluoikeutta rajata turhien valitusten suitsimiseksi. Lisäksi on perusteltua selkeyttää, mistä asioista luvalla voidaan määrätä ja mistä ei.

Yhdenmukaisuus ja ennustettavuus on pk-yritysten etu. On kuitenkin huomioitava, että rinnalla voidaan huomioida mahdolliset yrityskohtaiset tai alueelliset erityistarpeet. Vaikka uusi virasto toimii valtakunnallisesti, lupaviranomaisten on tunnettava elinkeinoelämän tarpeet myös paikallisesti.

Hallituksen esityksessä hyvä uudistus on se, että alueiden käyttöön liittyvä tehtävä on kirjattu ”alueiden käytön valvonta ja kunnan alueiden käytön suunnittelun tukeminen”. Aikaisemmin tukemisen sijasta sanana oli keskitettyä järjestelmää kuvaava ”ohjaus”. Ohjauksesta onkin syytä siirtyä yhdessä tekemiseen.

2. Yrittäjien näkökulmia lakiin elinvoimakeskuksista

Uudistuksen tavoitteena on luoda vahvan elinvoimakeskukset, jotka tukevat alueiden elinvoimaa. Lakiluonnoksessa elinvoima määritellään hyvinkin laveasti, jolloin tulee mieleen, että yritetään tehdä kaikkia mahdollisia asioita ilman riittävää fokusointia. Mukana on jopa työelämän kehittämistavoitteita. Samoin henkilöstö siirtyy uuteen organisaatioon ilman, että aidosti analysoidaan nykyisen organisaation osaamisia, tulevan toiminnan painopisteitä sekä osaamistarpeita.

Pelkona on myös se, että organisaatiouudistus halvaannuttaa uuden organisaation palvelukyvyn useaksi vuodeksi, varsinkin kun samalla toteutetaan erittäin merkittäviä valtionhallinnon säästötoimia ja organisaatiouudistuksia: työllisyysalueet, elinvoimakeskukset ja Team Finland ulkomaantoimintojen siirto Ulkoministeriölle.

Team Finland ulkomaantoimintojen siirto Ulkoministeriölle on kohdannut monia vaikeuksia. Tällä hetkellä näyttää siltä, että tehtävänjako kotimaassa tapahtuviin yritysten kasvu- ja kansainvälistymispalveluihin on hyvinkin epäselvä. Ulkoministeriön ja Työ- ja elinkeinoministeriön välisessä valtataistelussa asiakas ei saa unohtua. Tehokas kansainvälistymisen palvelupolku maakunnasta maailmalle on turvattava. Tässä alueellisilla elinvoimakeskuksissa on merkittävä rooli.

Jokaisen elinvoimakeskuksen on oltava riittävän vahva tukemaan yrityksiä ”maakunnasta maailmalle”. Tämä korostuu erityisesti niillä alueille, joissa ei ole vahvoja paikallisia elinkeinoyhtiöitä. Ovatko kaikki elinvoimakeskukset kykeneviä tähän tehtävään? Onko elinvoimakeskuksissa tarpeeksi työvälineitä tehtävien hoitamiseen? Kehpa-rahoitus ja innovaatiosetelit poistettiin keinovalikoimista ja uutta ei ole tullut tilalle. Elinkeinoelämän järjestöt tarjoavat tältä osin yritysten kasvun tueksi kumppanuutta. Yhdessä pystymme löytämään paremmin potentiaaliset kasvuyritykset.

Samoin on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mikä elinvoimakeskusten rooli on suhteessa uusiin työllisyysalueisiin ja näiden tarjoamiin yrityspalveluihin sekä kuntien elinkeinotoimiin. Nyt on tärkeä välttää päällekkäistä toimintaa ja tunnistaa keskeiset palvelutarpeet. Ei ainoastaan siirretä nykyisiä palveluja, vaan kehitetään saadun palautteen pohjalta. Toiminnan halvaantuminen ja muutoksen aiheuttama hämminki on pystyttävä minimoimaan.

Myöskään uusi johtamisjärjestelmä ei tue vahvojen elinvoimakeskusten tavoitetta. Näyttää siltä, että eri ministeriöt ovat halunneet varmistaa omat asemansa ja sen seurauksena hallinto näyttää edelleen vahvasti keskusohjatulta ja sektorikohtaisesti siiloutuneelta. Samoin virastorakenteen tiivistäminen saattaa myös lisätä keskitettyä päätöksentekoa, mikä voi johtaa alueellisten erityispiirteiden vähempään huomioimiseen.

Vaikka Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa elinvoimakeskusten yleishallinnollisesta ohjauksesta, keskusten toimintaa ohjaisivat ja valvoisivat omilla toimialoillaan opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja ympäristöministeriö tai nimetty keskushallinnon virasto. Miten tällaisessa moniohjausjärjestelmässä elinvoimakeskukset voivat olla vahvoja ja johdonmukaisia?

Luonnoksessa elinvoimakeskuksille on hahmoteltu työnjakoa valtakunnallisissa tehtävissä. Hyvin voimakkaasti ministeriöistä lähteneen ohjauksen takia voi kysyä, ovatko suunnitellut elinvoimakeskusten erityistehtävät ohjautuneet oikeille elinvoimakeskuksille. Pitäisikö alueiden vahvuuksien ja erityishaasteiden pitäisi näkyä suunniteltua paremmin asiantuntijoiden sijainpaikoissa?

Elinvoimakeskuksista on muodostumassa hyvin erilaisia ja erikokoisia. Yksittäisten elinvoimakeskusten alueellinen toimivalta jää helposti osittaiseksi. Yrittäjät tarvitsevat vahvan alueellisen kumppanin, joka on omalla alueellaan toimivaltainen ja tuntee oman alueensa tarpeet ja elinkeinoelämän. Toimivaltaisuutta heikentää, että päätökset rakennerahastovarojen käytöstä tehdään vain muutamissa elinvoimakeskuksessa.

Yhden elinvoimakeskuksen asiantuntijat voivat olla hyvin vakuuttuneita tiettyjen yrityshankkeiden kasvuvaikutuksesta, mutta päätökset hankkeen hyväksymisestä tehdään muualla niiden ihmisten toimesta, jotka eivät ollenkaan tunne alueen kehityskohteita ja kasvun ajureita. Pitäisikö jokaisella elinvoimakeskuksella olla päätösvaltaa rakennerahastovarojen osalta, tietenkin huomioiden se, että kysymys on kilpailukyvyn kehittämisestä?

Jo vuosikausia on puhuttu asiakaslähtöisestä ”yhden luukun palvelumallista”. Asiakaslähtöisyys edellyttää luonnollisesti, että eri tukiorganisaatiot

tietävät toistensa tekemisistä ja luovat yhtenäiset palvelupolut asiakkaille (Team Finlandin tavoite). Nyt näyttää siltä, että edelleen vain osa valtionhallinnon toimijoista käyttää yhteistä kasvu CRM järjestelmää, puhumattakaan uusista kuntien omistamista työllisyysalueista. Tarvitsemme yhteisiä tietojärjestelmiä pikimmiten.

Samoin hyvinkin erilaiset aluerajat aiheuttavat hankaluuksia. Kuntien kehitysyhtiöt toimivat omissa kuntarajoissaan, koulutuskuntayhtiöillä on omat aluerajaukset, työllisyysalueita on 45 ja sitten tulevat vielä elinvoimakeskukset. Tehokas tekeminen ja yhteistyö on todella hankalaa ilman yhteistä tilannekuvaa ja nykyistä yhtenäisempiä aluerajauksia.

Oikeanlaisen palvelutarjonnan lisäksi on tärkeää huolehtia, että yrittäjät ovat ylipäänsä nykyistä paremmin tietoisia tarjolla olevista yrityspalveluista. Yrittäjät ovat käynnissä olevassa uudistuksessa tärkeä asiakasryhmä. Heidän palvelutarpeensa ja työllistämisen edellytykset on tärkeä huomioida jokaisella työllisyysalueella, elinvoimakeskuksessa ja kunnassa.

Kaavoituksen ja luvitusten käsittely- ja maksatusajoille kaavaillaan hallituksen toimesta lakisääteistä sitovaa määräaikaa. Samaa määräaikaa tulisi kaavailla myös yritystukiasioille. Eura-järjestelmän ongelmat eivät saa toistua. Samalla viranomaiselle tulisi velvollisuus korvata viivästyksestä aiheutuneita kustannuksia yrityksille.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Harri Jaskari
Johtaja